

Egnund ungdomslag – hva lagetets møtebok kan fortelle

I 1993 ga Østerdal Ungdomslag og Musea i Nord-Østerdal ut boken *Østerdalsungdom gjennom 100 år – Breidablik/Østerdal Ungdomslag*. Dette laget, som ble etablert i 1893, var en sammenslutning av de mange lokale ungdomslag i Nord-Østerdal og også i Rørosområdet. Ett av disse lokallagene var Egnund U.L., etablert i 1894. Som navnet sier holdt det til på Egnund på grensen mellom Folldal og Alvdal kommune. Den gang var Folldal og Alvdal i samme kommune under navnet Lille Elvedalen. Egnund U.L. ble nedlagt i 1967, men huset, Einaly, som ungdomslaget bygget, er i dag grendehus og i flittig bruk. Med feriested i Strålsjøåsen har jeg vært på mange tilstelninger på Einaly. Huset bærer fortsatt på minner om Egnund U.L., og dette gjorde meg nysgjerrig på lagets historie.

På biblioteket i Alvdal oppbevares møtebok for Egnund U.L. for årene 1904-1936 og årene 1956-1964.¹ Møteboken inneholder referat av lagets møter. Selv om mange av referatene er nokså kortfattede forteller det likevel mye om lagets virksomhet.

Årets møtevirksomhet startet i januar med et årsmøte der det ble gjennomført valg av styre. Vanlig møtevirksomhet i laget var på søndager med to til tre uker mellom hvert møte frem til mai/juni. Det var ingen møter om sommeren og tidlig høst, og møtevirksomheten startet opp igjen i oktober/november.

Første post på møtene var opplesning av Einundingen. Dette var et håndskrevet blad for Egnund U.L. På hvert møte ble det valgt en bladstyrer som hadde som oppgave å skrive noe til neste møte. Oppgaven som bladstyrer gikk altså på omgang mellom medlemmene.

Ofte holdt et medlem eller en tilkalt foredragsholder innlegg om et aktuelt spørsmål med ordskifte etterpå. Et medlem leste kanskje et dikt eller fortalte en historie. Av møtereferatene fremgår det at i årene etter 1904 var arbeidet med en egen boksamling for Egnund U.L. et sentralt spørsmål. Laget skaffet seg også «spelstykker» som ble oppført av medlemmene.

La meg som et eksempel referere fra møtet 4. februar 1906. Første post var opplesning av Einundingen ved bladstyrer Olav Straalberg. Til ny bladstyrer ble utpekt H. Follien. Deretter holdt Karen Kjølmoen et foredrag om «Kvendesaki». Ifølge referatet var det et bra ordskifte etterpå.

Tredje sak på møtet var ønsket om en egen boksamling for ungdomslaget. Det ble gjort vedtak om at laget setter av kr. 50 til en slik boksamling, og i tillegg skulle det søkes om et statstilskudd. Boksamlingen skulle hete «Einunds ungdom- og barneboksamling».²

Om sak 4 heter det: «Um fjorten dagar ventar med aa faa framsynt spelestykket Gygreleiken av Ivar Mortensson. Alle var

¹ Kopi av møteboken for disse årene finnes nå fra i år på grendehuset Einaly.

² På biblioteket i Alvdal oppbevares utlånsboken for årene 1927-1938. Boksamlingen heter da Einunden Folkeboksamling.

daa samde um aa ha fest paa same tid.» Som medlemmer av festnemnden ble valgt H. Follien, M. Tømmerøien, Mari Lilleholmen og Brynhild Aarleite.

I senere møtereferater ser vi at møtene gjerne ble avsluttet med «song og leik».

I disse første ti-årene fra 1904 viser møteboken at Ivar Mortensson opptrer som foredragsholder flere ganger og at hans tekster også leses opp av lagets medlemmer. Men Arne Garborg synes å ha en særlig plass blant medlemmene, selv om han nok aldri var til stede. På møtet 13. november 1904 ble det planlagt å holde en Garborgfest på Savalen på Garborgs fødselsdag 25. januar 1905.³ Innbydelse til en slik fest skulle sendes andre ungdomslag i Østerdalen. Av referatet fra neste møtet fremgår det at en slik fest ikke kunne gjennomføres. Som grunn oppgis at Ivar Mortensson, som skulle være festtaler, «gruvde seg for aa standa aa tala ute, dersom det vart for kaldt».

Det ble imidlertid på møtet 22. januar 1905 vedtatt å sende Garborg et telegram på fødselsdagen. Det lød slik:

*Og Einund-ungdomen takkar
og ynskjer deg mange aar.
Um og me seinlegt lakkar,
Me rekkjer dra dine spor.*

På samme møtet leste Olov Øyen opp siste delen av Garborgs Knudaheibrev.

I 1921 fylte Garborg 70 år og i den anledning holdt Egnund U.L. en egen Garborgfest lørdag 29. januar med foredrag av Ivar Mortensson.

Foredrag var et ønsket innslag på møtene, men det var ikke alltid så enkelt å få tak i foredragsholdere. Noen krevde et honorar som laget ikke hadde råd til. I tillegg til Ivar Mortensson var det derfor gjerne

læreren som holdt foredrag. Men lagets egne medlemmer stilte også opp med foredrag.

På møtet 28. mars 1909 holdt Arne Mellesmo foredrag om Amerika. I referatet fra møtet heter det at dette var «eit gildt fyredrag» og «talaren vart vel fagna». Han fortalte at de første europeerne som kom til Amerika var nordmenn, og at det var norske bygder der alt i det 10. hundreåret, men at denne historien ble glemt. Han fortalte også om arbeid i dagens Amerika og hvor mye bruk det var av maskiner. Men som det heter i referatet «um Amerika er stort og byd paa mange fyremuner, so er daa heime best.»

Arne Mellesmo hadde selv vært i Amerika. Det fremgår av folketellingen for 1910 at han reiste til Amerika i 1902, men kom tilbake til Alvdal i 1907.

Som nevnt startet møtene med at bladstyreren leste opp dagens tekst i Einundingen. Einundingen for årene 1916-1932, og årene 1947-1961 oppbevares på biblioteket i Alvdal. Hva skrev medlemmene i Einundingen? En gjennomgang av bøkene viser ulike typer tekster. Det kan være dikt og fortellinger som bladstyreren har funnet fram og skrevet ned. Noen ganger har bladstyreren selv forfattet en historie eller skrevet et dikt. Det er ettertenksomme og alvorlige tekster og det er mer humoristiske fortellinger. Flere av bladstyrerne fra 1920- og 1930-tallet lærte jeg først å kjenne da de ble gamle, og det gjør flere ganger inntrykk å se hva de valgte å skrive om i unge år.

Gjennom de oppbevarte møtebøkene og Einundingen blir du bedre kjent med personer. Det er også interessant å se hvor lik innsats både kvinner og menn gjør i laget, selv om det er noen klare kvinneoppgaver og mannfolkoppgaver. Kvinnene

³ Dette året fylte Garborg 54 år.

Egnund ungdomslag ved Einaly i 1909. Første rekke f.v.: Gudrun Eide, Hilda Pedersen (gift med M. Pedersen), Anne P. Lilleholmen, Kristine Tørhaug (tjente i Tømmerøien), Oleanna Haugrud. Andre rekke f.v.: Goro Dølplass, Sigrid Moan, Goro Røsten, Trine Mellesmo, Barbro Mellesmo, Ingeborg Trøan, Mari Ryen, Ingeborg Vangen (gift med Martin Strålsjølieng, Amerika). Tredje rekke f.v.: Martin Tømmerøien, Thore Mellesmo (Sverige), Maskinist Myge, Melkior Pedersen, Lars Strålsjølieng, Simen Trøan, Embret Dølplass, Ole Dølplass, Esten Ryen. Fjerde rekke f.v.: Lars Grimstad (fra Lom), Olaf Trøan, Andreas Trøan, Hans Follien, Håkon Røsten, Per Dølplass, Aøle Kåsen, Hans Jensen (Svingen), Jens Larsen (vegarbeider, bodde på Ryeng). MINØ.024347

står for kaffe, mat og vask av huset, og mennene sørger for ved og fyring. Men både kvinner og menn skriver i Einundingen, og kvinnene er medlemmer i styret.

Den første kvinnen som opptrer som styreformann er Goro Dølplass, valgt i 1911. Hun er formann dette ene året, men er i årene senere fortsatt svært aktiv i lagets styre og stell og også påtar seg roller i de spelstykkeene som laget oppfører. Vi kan også lese at hun på et møte snakker om Da-

niel Braut i Garborgs «Bondestudentar» og på et annet møte om Henrik Ibsen.

Den neste kvinnen som er formann er Marie Strålsjøhaug i 1920. Hun og hennes søsken Lars, Marit, Laura, og senere også Ingeborg, var svært aktive i ungdomslaget. Marit og Laura Strålsjøhaug dør begge unge, Marit 22 år gammel i 1918 og Laura 20 år gammel i 1921. I et eget styrereferat av 30. mars 1918 heter det at ungdomslaget kjøper en krans til Marit Strålsjøhaugs bære. Ungdomsmøtet som skulle holdes

Egnund ungdomslag ved Einaly ca. 1917. Fremste rekke f.v.: Karen Trøan, Marit Strålsjøhaug, Marit Brandsnes (gift Lilleeng), Klara Follien (gift Strypet), Signe Røsten, Goro Dølplass, Laura Strålsjøhaug, Margit Trøan (gift Wangen), Ingeborg Trøan. Midterste rekke f.v.: Einar Persheim, Einar Toresen, Ole P. Dølplass, Berger Røsten, Lars Strålsjøhaug, Håkon Follien. Bakerste rekke f.v.: Lars Strypet, Johannes Røsten med fele, Jon Tangen, Hans Dalåsen. MINØ.044759

7. april utsettes til 14. april. Laura dør i 1921, men i april samme år er hun fortsatt aktiv i styre og stell, blant annet som medlem av festnemnd for en fest i mai.

Både tuberkulosen og spanskesyken rammet mange unge mennesker i disse årene. Første møtet høsten 1918 ble holdt 17. november, og det heter i møteboken at når det ikke ble holdt møte tidligere på høsten skyldtes det spanskesyken.

Medlemmene i Egnund U.L. er navn du kjenner fra kretsen i dag, som Dølplass, Follien, Vesleholmen, Tømmerøien, Røsten, Strållberg, Strålsjøhaug, Strypet og Trøan. Men rundt 1910 er flere personer med

etternavn Mellesmo aktive medlemmer i ungdomslaget. Det er Arne, Trine, Tore og Barbro. De kommer alle fra gården Mellesmo som ligger på Brannvål og hvorfor er de medlemmer av Egnund U.L? Forklaringen finner vi i folketellingen av 1910. De er da alle oppført med bosted på Einabu. Arne Mellesmo (f. 1877) var da gårdsbestyrer på Einabu og også poståpner, og hans søsken er i tjeneste hos ham.

I tillegg til faste møter i ungdomslaget, ble det også arrangert fester, gjerne en fest i forbindelse med jul, noen ganger også i påsken, en fest før sommeren og en høstfest. Det var i tillegg egne kvelder med

fremføring av «spelstykker». I 1921 opplyses det at ungdomslaget siden 1904 har oppført 16 spelstykker hvor det var medlemmene selv som spilte stykkets roller. Disse arrangementene synes å sikre laget en viss inntekt. Det ble også arrangert såkalt «korgfest» til inntekt for et bestemt formål.

I tillegg ble det gjerne i februar/mars arrangert en skitur for medlemmene. En vanlig tur var til Lomsjødalen og over til Strålsjøåsen, noen ganger også innom Kolbotn. Et år gikk turen til Kolve og et annet år til Langåsen. Om skituren til Langåsen som fant sted 16. februar 1919 heter det i møteboken at de startet turen fra ungdomshuset kl. 11 og var tilbake der kl. 7. De fortsatte så med et møte hvor alle ble traktert med mat og kaffe av Goro Dølplass. Deretter var det dans og leik til over midnatt.

Jeg håper disse glimtene fra aktiviteten i Egnund U.L de første 10-årene etter 1904 vil inspirere andre til å studere møteboken og også Einundingen nærmere. Selv ble jeg bedre kjent med personer jeg bare har lest om med én setning i bygdeboka, som f.eks. Goro Dølplass og Marit og Laura Strålsjøhaug.